

ספרות עברית וכללית

לבתי ספר דתיים

הוראות

א. משך הבחינה: שעה וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.

פרק ראשון	–	מעשה חכמים וסיפור קצר	–	(40x1)	–	40 נקודות
פרק שני	–	שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק,				
		שירה עברית מודרנית)	–	(30x2)	–	60 נקודות
						סך הכול
						100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימת יצירות.

ד. הוראות מיוחדות: (1) יש לצרף למחברת הבחינה את הרשימה המודפסת של היצירות שנלמדו.
(2) אין להדגים באמצעות אותה היצירה בתשובות שונות.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון – מעשה חכמים וסיפור קצר (40 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 1–3.

מעשה חכמים

1. קראו את מעשה החכמים "מר עוקבא" שלפניכם, וענו על שלושת הסעיפים א–ג שאחריו.

מר עוקבא

מר עוקבא – הָיָה עָנִי בְּשִׁכּוֹנָתוֹ,
וְהָיָה רָגִיל כָּל יוֹם לְזַרֵּק לוֹ אַרְבָּעָה זֹזִים בְּצִנּוֹר הַדָּלָת.
פַּעַם אַחַת אָמַר: אֵלֶּךְ וְאַרְאֶה מִי עוֹשֶׂה עִמִּי טוֹבָה זֹאת.
אוֹתוֹ הַיּוֹם שָׁהָה מֵר עוֹקְבָא בְּבֵית הַמְדָּרֶשׁ הַרְבֵּה, וְהִלָּכָה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ.
כִּיּוֹן שָׁרְאָה אוֹתָם הָעָנִי שֶׁהָטוּ עֲצָמָם לְדָלָת – יָצָא אַחֲרֵיהֶם.
בְּרָחוּ וְנִכְנְסוּ שְׁנֵיהֶם לְתִנּוֹר גָּרוֹף.
נָכוּ וְרָגְלוֹ שֶׁל מֵר עוֹקְבָא.
אָמְרָה לוֹ אִשְׁתּוֹ: תֵּן אֶת רַגְלֶיךָ עַל רַגְלִי.
חָלְשָׁה דָּעָתוֹ.
אָמְרָה לוֹ: אֲנִי מִצּוֹיָה בְּתוֹךְ הַבַּיִת וְהִנָּאתִי קְרוֹבָה.

- א. מה אפשר ללמוד על דמותו של מר עוקבא ממעשה חכמים זה? (15 נקודות)
- ב. מהי לדעתכם נקודת המפנה במעשה החכמים "מר עוקבא"? הסבירו מדוע לדעתכם זוהי נקודת המפנה. (15 נקודות)
- ג. ציינו מאפיין אחד של מעשה חכמים. הדגימו והסבירו כיצד הוא בא לידי ביטוי במעשה החכמים "מר עוקבא". (10 נקודות)

סיפור קצר

2. שברירים / דבורה בארון

- א. במהלך הסיפור "שברירים" חיה פרומה עוברת ממקום למקום.
- תארו שני אירועים בסיפור שהתרחשו בשני מקומות שונים, והסבירו את השפעתו של כל אחד מן האירועים שתיארתם על חייה של חיה פרומה ועל התפתחות דמותה. (25 נקודות)
- ב. ציינו אמצעי אומנותי אחד בסיפור, והסבירו כיצד הוא תורם לעיצוב דמותה של חיה פרומה או לעיצוב סביבתה. (15 נקודות)

3. מר עוקבא; שברירים / דבורה בארון

- א. תארו שני ניגודים במעשה החכמים "מר עוקבא" או בסיפור "שברירים", והסבירו את התרומה של כל אחד מן הניגודים שתיארתם להבנת משמעות היצירה. (25 נקודות)
- ב. תארו והדגימו מוטיב או סמל שמופיע ביצירה שעליה כתבתם בסעיף א, והסבירו את תרומתו להבנת משמעות היצירה. (15 נקודות)

פרק שני – שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירה עברית מודרנית)

(60 נקודות)

שימו לב: בפרק זה שבע שאלות. יש לענות על שתי שאלות:

על שאלה אחת משירת ימי הביניים או משירת ביאליק (שאלות 4–6), ועל שאלה אחת משירה עברית מודרנית (שאלות 7–10).
(לכל שאלה – 30 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 4–6.

שירת ימי הביניים

4. קראו את השיר שלפניכם וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

יפה נוף / יהודה הלוי

- בית 1 יפה נוף, משוש תבל, קריה למלך רב, / לך נכספה נפשי מפאתי מערב!
בית 2 המון רחמי נכמר כי אזכרה קדם, / כבודך אשר גלה ונוף אשר חרב.
בית 3 ומי יתניני על כנפי נשרים, עד / ארוה בדמעותי עפרך ויתערב!
בית 4 דרשתיך, ואם מלפך אין בך ואם במקום / צרי גלעדך – נחש שרף וגם עקרב.
בית 5 הלא את אבניך אחונן ואשקם / וטעם רגביך לפי מדבש יערב!

א. על פי השיר, תארו את מצבה של ציון בעבר ואת מצבה בהווה. הסבירו והדגימו שני אמצעים אומנותיים התורמים להדגשת תיאורים אלה. (22 נקודות)

ב. הביאו דוגמה אחת לפנייה של הדובר לציון, והסבירו את תרומתה לביטוי הרגשות של הדובר בשיר. (8 נקודות)

5. קראו את השיר שלפניכם וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

שחרתיך בכל שחרי ונשפי / שלמה אבן גבירול

- בית 1 שחרתיך בכל שחרי ונשפי / ופרשתי לך כפי ואפי.
בית 2 לך אהמה בלב צמא, ואדמה / לדל שואל עלי פתחי וספי.
בית 3 מרומות לא יכילוך לשבתך - / ואולם יש מקומך תוך סעפי!
בית 4 הלא אצפן בלבי שם כבודך / וגבר חשקך עד יעברפי:
בית 5 אני על כן אהודה שם א-דני / בעוד נשמת א-להים חי באפי.

א. בחרו בשני ציורי לשון בשיר, והסבירו את תרומתם להבנת משמעותו. (22 נקודות)

ב. שיר זה הוא שיר רשות.

ציינו מאפיין אחד של שיר רשות, והדגימו אותו מן השיר.

בתשובתכם כתבו והסבירו לאיזה סוג רשות שייך שיר זה. (8 נקודות)

שירת ביאליק

6. קראו את השיר שלפניכם, וענו על השאלה שאחריו.

לבדי / חיים נחמן ביאליק

<p>בית 4 וכשפלה לבבי לחלון, לאור,
וכשצר לי המקום מתחת לכנפה –
כבשה ראשה בכתפי, ודמעתה על־דף
גמתי נטפה.</p>	<p>בית 1 כלם נשא הרוח, כלם סחף האור,
שירה חדשה את־בקר חיי־הם הרנינה;
ואני, גוזל רך, נשתפתי מלב
תחת כנפי השכינה.</p>
<p>בית 5 חרש בכתה עלי ותתרפק עלי,
וכמו שכה בכנפה השבורה בעדי:
"כלם נשא הרוח, כלם פרחו להם,
ואותר לבדי, לבדי..."</p>	<p>בית 2 בדד, בדד נשאיתי, והשכינה אף־היא
כנף ימינה השבורה על־ראשי הרעידה.
ידע לבי את־לבה: חרד חרדה עלי,
על־בנה, על־חידה.</p>
<p>בית 6 וכעין סיום שלי־קינה עתיקה מאד,
וכעין תפלה, בקשה וחרדה כאחת,
שמעה אזני בבכי החרישית ההיא
ובדמעה ההיא הרוחת –</p>	<p>בית 3 כבר נתגרשה מכל־הזויות, רק־עוד
פנת סתר שוממה וקטנה נשארה –
בית־המדרש – ותתפס בצל, ואהי
עמה יחד בצרה.</p>

בשירתו של ביאליק מופיעים בין השאר המוטיבים האלה: הציפור, הלב והאור.

בחרו בשניים מן המוטיבים האלה, תארו את הופעותיהם בשיר "לבדי", והסבירו את תרומתם לעיצוב החוויה של הדובר בשיר.

שירה עברית מודרנית

ענו על אחת מן השאלות 7–10.

אדם מול בוראו

7. קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

אי / זלדה

אני דורכת על האדמה
כמו על גוף חי
כאותם פליטי אנה
שעמדו על גבו של לוייתן
כי טעו במראה העיניים.

אני דורכת על העפר
שתחתיו מדברים המים
מדברים שרשים
מדברות מתכות
קול המונם מחריש את אזורי
מסחר את לבי
גם האויר מתנועע ושר
ובגבהים מתפוצצים עולמות.

רק המחשבה על א-להים
היא אי במערבלת.

א. תארו שני ניגודים בשיר "אי", והסבירו את תרומתם לעיצוב עולמה הפנימי של הדוברת. (20 נקודות)

ב. בחרו בשיר נוסף שלמדתם בנושא "אדם מול בוראו", והסבירו כיצד אמצעי אומנותי אחד בשיר שבחרתם מסייע בהבנת היחס של הדובר בשיר לא-לוהים. (10 נקודות)

שירים בצל השואה

8. קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

נצול / לאה איני

אָבִי מִתְקַשֵּׁר לְמִסְפָּר הַצְּלוּב לֹו עַל זְרוּעַ
וּמִקְשִׁיב־מִקְשִׁיב כְּדָרוֹף.
בְּאֶזֶן הַשְּׁמַאלִית אֵינוֹ מִקְשִׁיב
זָכַר לְסִטְיָרָה מִכְּפֹו שֶׁל אֶס־אֶס.
בְּאֶזֶן הַזֹּאת הוּא שׁוֹמֵעַ
שׁוֹמֵעַ כְּמַחְרִישׁ
אֶף אֶת הָאֶזֶן הַבְּרִיאָה הוּא עוֹשֶׂה כְּאַפְרָכְכֶּסֶת
לְסִיטִים שְׂבָאִים לוֹ
מְדוּרָה, מְבוֹנָה, מְאוּשׁוּיָץ
בְּקִרְוֹנוֹת
אָבִי צוֹרֵחַ אַחַת לְשָׁבוּעַ כְּאוֹמֵר -
שְׁלוֹמִי טוֹב
וְאַחֵר כֶּף הוּא הוֹפֵךְ אֶת רֹאשׁוֹ עַל הַכֹּר הָרֵטֹב
וְנִרְדָּם עַל צִדוֹ הַיְמָנִי
נוֹתֵן אֶת אֶזְנוֹ הַמֵּתָה לְבִכְיִי
בְּכִיִּי הַמְּהִלֵּךְ עַל בְּהוֹנוֹת.

א. הדוברת בשיר כותבת על "האוזן המתה" של אביה ועל האוזן הבריאה שלו. הסבירו כיצד התיאור של כל אחת מן האוזניים

משקף את התמודדותו של האב עם זיכרון השואה. הדגימו את דבריכם. (20 נקודות)

ב. בחרו בשיר נוסף שלמדתם בנושא "שירים בצל השואה". ציינו אמצעי אומנותי אחד מן השיר, והסבירו את תרומתו

להבנת הרעיון המרכזי בשיר. (10 נקודות)

9. זוגיות

קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

אזון עדין / סיון הר שפי

את השבת שלנו
שרק אני יכולה להכניס
שרק אתה יכול להוציא
מחזיקים שני גרות.
אבל בסופה נהיים אחד
שתי פתילות בגר אחד
להתחלה חדשה.
ובראשית היינו דורפן צופין
בחוט שדרה היה תלוי עולם.
עכשו שני עמודי שדרה
מחזיקים בית
וכשאני קצת מתכופפת,
וכשאתה. אזון עדין.

- א. מה אפשר ללמוד מתיאור "השבת שלנו" על תפיסת הזוגיות של הדוברת בשיר?
בתשובתכם ציינו והסבירו אמצעי אומנותי אחד התורם להבנת הזוגיות המתוארת בשיר.
(20 נקודות)
- ב. בחרו בשיר נוסף שלמדתם בנושא "זוגיות".
הסבירו כיצד אמצעי אומנותי אחד תורם להבנת הקשר הזוגי המתואר בשיר.
(10 נקודות)

אדם וזהותו

10. קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

גאווה / דליה רביקוביץ

אֶפְלוּ סִלְעִים נִשְׁבְּרִים, אֲנִי אוֹמֶרֶת לָךְ,
וְלֹא מַחֲמַת זִקְנָה.
שָׁנִים רַבּוֹת הֵם שׁוֹכְבִים עַל גִּבָּם בַּחֶם וּבִקְרָה,
שָׁנִים כֹּה רַבּוֹת,
כִּמְעַט נּוֹצֵר רֶשֶׁם שֶׁל שְׁלֹה.
אֵין הֵם זֵזִים מִמְּקוֹמָם וְכֵן נִסְתָּרִים הַבְּקִיעִים.
מַעִין גִּאּוּנָה.
שָׁנִים רַבּוֹת עוֹבְרוֹת עֲלֵיהֶם בְּצַפְיָה.
מִי שֶׁעֲתִיד לִשְׁבֹּר אוֹתָם
עַדִּין לֹא בָּא.
וְאִזְּ הָאֵזוֹב מְשֻׁשָּׁג, הָאֲצוֹת נִגְרָשׁוֹת וְהֵם מְגִיחַ וְחוֹזֵר,
וְדוֹמָה, הֵם לֹא תְנוּעָה.
עַד שֶׁיָּבֹא כָּלֵב יָם קָטָן לְהִתְחַכֵּךְ עַל הַסִּלְעִים
יָבֹא וַיִּלֶּךְ.
וּפְתָאם הָאֶבֶן פְּצוּעָה.
אֲמַרְתִּי לָךְ, כְּשֶׁסִּלְעִים נִשְׁבְּרִים זֶה קוֹרָה בְּהַפְתָּעָה.
וְמָה גַם אֲנָשִׁים.

א. שתי השורות האחרונות מעניקות לשיר את משמעותו. הסבירו והדגימו קביעה זו על פי השיר כולו. (20 נקודות)

ב. בחרו בשיר נוסף שלמדתם בנושא "אדם וזהותו".

ציינו אמצעי אומנותי אחד בשיר, והסבירו את תרומתו להבנת החוויה המתוארת בשיר.

(10 נקודות)

בהצלחה!